ԵՕԹՆԵՒՏԱՆԵՐՈՐԴ – ՏԱՐԻ – ԹԻՒ – 861 – ՇԱԲԱԹ – 10 – ՕԳՈՍՏՈՍ 1868

Մասիս լրագիրն 5 անգամ կը հրատարակուի շաբաթը. 4 Օրաթերթ եւ 1 Շաբաթաթերթ:

Տարեկան դին. Կ. Պոլսոյ համար 130
,, ,, Գաւառաց ,, 10 Մեճ
Վեցամսեայ գին Կ. Պոլսոյ ,, 90 Դրշ
,, ,, Գաւառաց ,, 5 Մեճ

Իւրաքանչիւր թուոց գին.
Շաբաթաթերթ 60 փող.
Օրաթերթ 20 ,,

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Դուրս գացած լրագրաց նամակաց ծախքը խմբագրութեան վրայ է:
Փոխադրման տոզը մէկ անգամի համար 3 դրչ. երկու անգամի համար 2 դրչ.
Լրագրոյս Ներքին Թուրքիոյ համար եւ իցէ գրուելիք խմբագիր=Տնօրէնին պիտի ուղղուի. եւ նամակաց ծախքն ալ դրկողին վրայ է:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ա՛ԼԷՆՆԱՅԻ մէջ գերմանացի հրայանաւորաց հանդէսները վերջացան եւ վերջին կոչունքին մէջ Աւստրիոյ պաշտօնէից գլուխ Պ. Պայսթ ճառ մը խօսեցաւ, ուր յայտարարութիւն ընելով թէ «Աւստրիա ո՛չ եւս կը խառնուի գերմանական դարձոյ եւ վրէժխնդրութեան քաղաքականութիւն չդիտեր» բաժակ առաջարկեց «խաղաղութեան եւ հաշտութեան համար, որք, ըստ, յառաջդիմութեան մեծ օժանդակները, օրինաւոր աղատութեան կանոններն ու պահպանները եւ բարեկարգութեան սիւներն են»: Պ. Պայսթ քանի մ'անգամ հրայանաւորաց հանդիսին հրաւիրուած էր, բայց չէր գացած, եւ երբ վերջապէս գնաց, իր պաշտօնա կիցներէն Պ. Սիսքրայի ըսածներուն հակառակ յայտարարութիւններ ըրաւ: Այս վերջինը, որ նմանապէս իրեն եղած հրաւէրին պատասխանելով հրայանաւորաց մէկ կոչունքին ներկայ գտնուած էր, իր խօսած ճառին մէջ եռանդագին բաղձանք յայտնած էր այն աւուր հասնելու՝ երբ գերմանական աղգին բոլոր ճիւղերը միանան. եւ քանզի Ա՛ԼԷՆՆԱՆ գերմանական քաղաքմը, եւ Գերմանիան ալ գերմանական դեռ մը կանուանէր, հետեւաբար Աւստրիոյ գերմանացիներն ալ գերմանական ազգին ճիւղերէն համարելով՝ ամենուն միացումը կը մաղթէր:

Այս հակասութիւնն ուրիշ կերպիւ չկրնար մեկնուիլ, եթէ ո՛չ անով որ երկու պաշտօնեայներն ալ ի ներքուստ համակարծիք են: Եթէ Պ. Պայսթ հրայանաւորաց առաջին կոչունքներուն մէջ խօսած ըլլար թէ Աւստրիա ոչ եւս Գերմանիոյ դարձոյ պիտի խառնուի, հարկաւ ի նպաստ Աւստրիոյ այնչափ կարեւոր ցոյցեր չէին կրնար ըլլալ: Ուստի իրաց այս ընթացքին նայելով, գերմանացի հրայանաւորաց Ա՛ԼԷՆՆԱՅԻ մէջ դումարումն ազդու բողոք մ'էր Բրակի դաշնադրութեան տարամերժութեանց, այսինքն Աւստրիոյ տերութեան Գերմանիայէն դուրս ձգուելուն դէմ. Մէմորիալ Տիբլօմաթիք լրագիրն ալ այս կարծիքը հաստատելով կըսէ թէ «Հարկ չկայ ժխտելու որ գերմանացի հրայանաւորաց հանդէսը յայտնի ցոյց մ'եղաւ Գերմանիոյ մէջ բրուսիական ներկայ քաղաքականութեան դէմ: Որչափ որ հանդէսին վերատեսուչ մասնաժողովը ջանաց անոր քաղաքական կերպարանք չտալու, այնչափ ալ ազգային ղգայումը ղծրաւոր եղաւ եւ շուտով հասուցուցաւ այս ճշմարտութիւնը թէ Սատովայի պատերազմին եւ Բրակի դաշնադրութեան հակառակ՝ գերմանացւոց մեծագոյն մասը չկրնար նեղել որ Աւստրիա մայր հայրենիքէն բաժնուած մնայ, եւ չհաւատար որ միութիւնը հաստատուն ըլլայ, քանի որ Գերմանիա հերձեալ է Բրուսիոյ օգտին համար:»

Նուվէլ-Բրէս-Լիպր անուն աւստրիական թերթն ալ կըսէ. «Պէրլինի մէջ մինչեւ իսկ Աւստրիա կամբասանուի թէ Բրակի դաշնադրութիւնը չյարգեր, վասն զի Ա՛ԼԷՆՆԱ համարձակեցաւ սիրով ընդունիլ հարաւային Գերմանիայէն եկած հիւրերը եւ համակրութիւն ցոյց տուաւ անոնց ազատական միտումներուն: Բայց կը թուի մեղ թէ իրաւունք ունինք Բրակի հաշտութիւնը չսիրելու. ինչպէս բրուսիացիք Օլմուցի պարտութենէն տասներկու տարի ետեւ վրէժխնդրութիւն ազաղակեցին, նմանապէս մեք ալ կը կարծենք որ պէտք չէ դժկամակիլ եթէ աւստրիացիք Բրակի դաշնադրութեան մէջ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ պատմութեան վերջանը չ'նշմարեն եւ իրենց խորհուրդներն այն դաշնադրութեան սահմաններէն անդին տանին:»

Բայց այս ցոյցերուն մէջ Գերմանիոյ ծայրայեղ յեղափոխականներն ալ խառնուած ըլլալով, Ֆրէմմոէնպլաթթ լրագիրը կը խնդրէ իր Գերմանացի եղբայրներէն, որ իրենց քաղաքական բացագանչութիւններն ուրիշ տեղ երթան ընեն, քանզի, կըսէ, բառերը որչափ հնչուն ալ ըլլան, չեն կրնար կատարուած եղելութիւնները եղծել: Գուցէ Պ. Պայսթ ալ այս յախուռն ցոյցերուն պատճառաւ Աւստրիոյ եւ Բրուսիոյ յարաբերութիւնները չվնասուելու համար ըսած ըլլայ այն խօսքերը զորս վերը յիշեցինք:

Աւստրիոյ եւ Բրուսիոյ մէջ համաձայնութիւն մը հաստատելու զրոյցները քանի մը լրագիրներու մէջ դարձեալ երեւան հանուելով, եւ կարծելով ցընել տրուելով թէ Ֆիորէնցայի բրբուսիական դեսպանին կողմանէ վերջին պատերազմէն առաջ գրուած մէկ ծանուցագրին հրատարակութիւնը զԱւստրիա նորէն ցրտացուցած ըլլայ, Ա՛ԼԷՆՆԱՅԻ պաշտօնական Ասպենա-Բօսթ լրագիրը կը հերքէ այն լուրերը, եւ կը ծանուցանէ թէ Պ. Պայսթ ընաւ նամակ գրած չէ Սաքսոնիոյ պետութեան պաշտօնեայ Պ. Ֆրիէզէնի:

Ընդդիմոյ թադուհին օգոստոս 4ին ծպտեալ կերպիւ ճանբայ ելնելով հասեւալ օրը Փարիզ հասաւ, ուր անդղիական դեսպանատունն ինքաւ: Գաղղիոյ կայսրուհին ալ յատկապէս Ֆոնթէնպլոյէն Փարիզ եկած ըլլալով՝ անդղիական դեսպանատունը գնաց եւ կէս ժամու չափ տեսակցութիւն մ'ըրաւ Ա՛ԼԲԹՈՐԻԱ թադուհւոյն հետ, որ նոյն իրիկունը մեկնեցաւ Լիսէրն երթալու, ինչպէս որ արդէն ծանուցած ենք. Եթէ Պէլճիքայի Նօր լրագրին հաւատալ պէտք է, Ա՛ԼԲԹՈՐԻԱ թադուհւոյն Փարիզէն արագապէս անցնիլն ընդհանուր խաղաղութեան համար անօգուտ չը պիտի ըլլայ, քանզի կըսուի եղեր թէ Լօժէնի կայսրուհւոյն հետ իր ըրած տեսակցութեան մէջ թադուհին պընդեր է թէ եւրոպական մեծ տէրութիւնները խաղաղութեան տրամադրութեամբ ղգածեալ են, այնպէս որ իմացուցեր է թէ ներկայ վիճակին պահպանութիւնը մի միայն Գաղղիայէն կախուած ունի: Այս խնդիրը նիւթ եղած է նաեւ Լորա Սթանլիի եւ Պ. Տը Մորթիէի մէջ եղած երկար խօսակցութեանց, ինչպէս որ կէս պաշտօնական թերթերն ալ կը հաստատեն: «Կը լսենք, կըսէ Խաթրի, որ յիշեալ խօսակցութեան մէջ երկու պաշտօնեայներն իրարու կարծիք հաղորդեր են զանազան խնդիրներու վերայ, որոց նկատումը բոլորովին համաձայն եղեր է երկու կառավարութեանց ալ խաղաղական միտումներուն: Լորա Սթանլիի եւ Պ. Տը Մորթիէի տեսակցութիւնը կրնայ դրական մը համարուիլ խաղաղութիւնը պահպանելու մասին Փարիզի եւ Լոնտրայի արքունեաց մէջ տիրած համաձայնութեան.» Ոմանք մինչեւ իսկ արքայաժողով հաւանական կը համարին թադուհւոյն Լիւսէրնի մէջ բնակութեան առթիւ, մանաւանդ որ Գերմանիոյ վեհապետաց հետ ալ տեսակցութիւններ պիտի ընէ: Այս ալ նշանակելու կէս մ'է որ ուրիշ անգամներ թադուհին Եւրոպայի ցամաք երկիրն ուղեւորած ժամանակ առանձնութիւն կը պահէր, բայց այս անգամ արտաքին գործոց պաշտօնեայն ալ հետը կը տանի:

Իբրեւ լրումն եւ կատար այս խաղաղական լուրերուն, Դաբոլէան կայսեր քանի մը խօսքերը կը գտնենք, զորոս ըսած է Ռընպիէրէն Ֆոնթէնպլօ դացած ժամանակ Օրսայի իշխանութեանց իրենց եղած մեծարանաց պատասխանելով: «Ինաւ սպառնալիք չի կայ այսօր Եւրոպայի խաղաղութեան» ըսաւ կայսրը, եւ շատոնցուընէ ի վեր կառավարութիւններն այս ապահովութիւնները տալէ դադրած չեն:

Այս օրերս Փարիզի լրագիրները ամենէն աւելի զբաղեցնողը ո՛չ գերմանական խնդիրն է, ո՛չ ալ ուրիշ առաւել կամ նուազ կարեւոր խնդիրներ, այլ Լանթէրն (կանդեղ) լրագրին, (որուն անցեալներն օրը 80—90 հազար օրինակ ծախուիլը ծանուցած ենք) ոստիկանութեան ձեռաք արդիլուիլը: Այս թերթին խմբագիր Պ. Ռոշֆոր, արդէն կառավարութեան համակրութիւնը դրաւած չէր, եւ վերջին անգամ չորս ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ. հիմայ ալ նորէն 10,000 ֆր. տուգանքի եւ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեր է: «Այս աւուր Լանթէռնը կարդացինք, կըսէ Ռէյլ կէս-պաշտօնական թերթը; եւ զայրոյթի ու սրամտութեան շառագնութիւնը մեր ճակատը զարկաւ: Ի՛նչ դարշելի գրուածք. կայսրը, կայսրուհին, կրօնքը, կառավարութեան պաշտօնատարները, բանակը, դատաւորները, ամենքն ալ նախատակոծ եղած են: Աստիկայ կրնայ երկար տեւել, եւ կայսրութիւնն ալ պէ՞տք է որ թիակներով իր երեսը ցեխ նետուելէ ետեւ անտարբեր եւ անզգայ մընայ:»

Ո՛չ, կայսրութիւնը, կամ մանաւանդ ոստիկանութիւնն անզգայ չի՛ մնաց, եւ անմիջապէս Լանթէռնի թիւերն արգիլուեցան: Բայց ինչպէս որ ամեն անգամ կը պատահի երբ հրապարակական թերթի մը դէմ հալածանք կըլլայ, նոյնն եղաւ նաեւ Լանթէռնի համար ալ. Լրագրաց մեծ մասն անոր արգիլուիլը խստիւ կը քննադատեն: «Առանց իրեն յատուկ եղած ոճէն եւ եղանակէն դուրս ելնելու, կըսէ Ժուռնալ տը Բռաւի, Պ. Ռոշֆոռը իր մեռասաներորդ թերթին մէջ ճշմարիտ, հաստատուն, վերամարտասանութեան հասած է...: Անկեղծաբար կը չնորհաւորենք կայսերական կառավարութիւնը որ Պ. Ռոշֆոռ եղեռնաւոր դատաւ մի միայն այն օրն, ուր կատարեալ մատենադիր մ'եղած եւ իր ամենէն ընտիր գործը գրած է:» Այս թիւն արգիլուելէ առաջ ծախուածները յետոյ մինչեւ 20 ֆրանքի ելան, կը յարէ նոյն թերթը, մինչդեռ 400 միլիոնի փոխառութեան բաժինները հազիւ 85 հարիւրորդ (սանթիմ) վերադիր կընեն:

Բոլոր այս ժամանակի նշաններէն կը տեսնուի որ Գաղղիոյ մէջ յեղափոխութեան կարմիր ուրուականը դարձեալ արթննալու մասին անհանդըստութիւններ կրդացուին: Ընդդիմական թերթերը Գաղղիոյ ներքին վիճակին վրայ յօդուածներ կը գրեն, եւ մօտերս նոր տեսակի մը հրատարակութեանը կապաւուի եղեր, որոյ տիտղոսը պիտի ըլլայ, «Հենրիկոս Դ. եւ Նաբոլէոն Դ.» եւ կայսեր ժառանգին վրայ պիտի խօսի: Անոնց հետ մէկտեղ օրէնադրական ժողովին համար ըլլալիք նոր ընտրութիւններն ալ կայսեր կառավարութեան մեծ մտատանջութիւն կը պատճառեն, եւ կը վախցուի որ կայսրութեան հաւատարիմ մեծագոյն մասը պակսելով, ընդդիմադրութիւնը չզօրանայ:

Ընդդիմոյ մէջ խորհրդարանին նոր ընտրութեանց յուզմունքն սկսան: Մէկ կողմանէ նորութեանց հակառակ անկիւքանները պապականութեան իրաւունք եւ հաւատարութիւն տալ կը մերժեն, եւ միւս կողմանէ բարեկարգութեան կուսակիցները կրօնական հաւատարութիւն եւ Իրլանտայի մէջ անկիւքան եկեղեցւոյն տիրապետական առանձնաշնորհութեանց բար-

ձումը կը պահանջեն։ Ընդդիմադիր մասին դլուխ Պ. Ալէքսիթը իր կուսակիցներուն խօսած ճառի մը մէջ ցաւակցութիւն յայտնեց որ ազնուապետական մասին դիմումներն այնպիսի բացառութիւն եւ սեղմումներ կը պարունակեն որ կատարուած գործը որչափ ալ որ մեծ եղած ըլլայ՝ ի դլուխ եղած չկրնար համարուիլ։ Ուստի հարկ կըլլայ, ըստ Պ. Ալէքսիթրնի, որ ընտրելի խորհրդարանը կամ ուրիշ խորհրդարան մը, եղած նոր բարեկարգութիւնները խանգարող անկանոնութիւնները վերցնէ։ Պ. Ալէքսիթրն երկարօրէն հերքեց նաեւ քաղաքապետական պալատին մէջ Պ. Տիսրայելիի խօսած ճառին այն կտորն ուր Իրլանտայի վիճակը խիստ լաւ կը ներկայացնէր, եւ ցոյց տուաւ որ ամէն բանէ առաջ Իրլանտայի մէջ պետութեան եկեղեցին վերցնելու է։ Ասոր պիտի հետեւին ուրիշ բարեկարգութիւններ ալ, որք են անդղիական համալսարանաց կրօնական կերպարանքին բարձումը, դաղանի քուէարկութեան ընդունելը եւ լորտերուն խորհրդարանին վերակազմութիւնը, ուրիկ նախ եպիսկոպոսներն ու արքեպիսկոպոսները հեռացընելու են։ Սըր Ջէնրի Պուլվըր ալ թէմմուզրթի աւանն իրրեւ ընտրելի ներկայացաւ, եւ իր ընտրողաց յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր աղդու կերպիւ կը պաշտպանէ Պ. Ալէքսիթրնի սկզբունքը եւ օգոստ. 5ին ալ քաղաքապետական սրահին մէջ եղած բազմաթիւ դումարման մ'առջեւ ճառ մը խօսելով քաղաքականութիւնը կրօնքէն բոլորովին բաժնելու, այսինքն պետութիւնն եւ եկեղեցին իրարմէ զատելու ջերմկուսակից հանդիսացաւ։

Սպանիայէն առնուած լուրերը կը ծանուցանեն թէ տակաւին անստուդութիւնը հասարակաց կարծեաց վրայ կը տիրէ, եւ թէպէտ ապստամբութեան նոր շարժումը չկայ, կասկածելի զրոյցներ միտքերը կը պղտորեն։ Գլխաւորապէս Բորթուկալի տերութեան յեղափոխական դեր մը կընծայուի եւ կասկած կըլլայ որ Ալ՝ինքթոր—Լէմնանուէլի փեսան ալ՝ իր աներոջը խառնական թերակղզւոյն մէջ խաղացած դերն իբերական թերակղզւոյն մէջ չխաղայ։ Այս կասկածներուն աւելի հաւանականութիւն կուտայ Մոնբանսիէ դքսին Լիզպոնայէն անցած ժամանակ Բորթուկալի արքունեաց կողմանէ իրեն եղած սիրալիր ընդունելութիւնը, եւ Բորթուկալի պաշտօնէից փոփոխութիւնն ու սպանիական կառավարութեան հակակիր անձանց նախարար անուանիլը։ Բայց իբերական թերակղզւոյն մէջ ըլլալիք փոփոխութեանց հարկաւ Գաղղիոյ հաւանութիւնն ալ պէտք է, եւ չի դիտցուիր թէ արդեօք Նաբոլէոն կայսեր տրամադրութիւնն ինչ է։ Արդարեւ Սպանիոյ մէջ Պուրպոնեան գերդաստանին փոփոխութիւնը կըբնար Նաբոլէոնի մը հաճելի ըլլալ։ բայց այս տեսակ փոփոխութիւններէն մինչեւ հիմա մեծ օգուտ մը չտեսնելով, հաւանական է որ Նաբոլէոն կայսրը Մադրիտի արքունեաց հետ ունեցած իր ներկայ համաձայնութիւնը՝ յեղափոխական կառավարութեան մը հետ ապագային մէջ ունենալիք անստոյգ յարաբերութեանց հետ չը փոխանակեր։

ՀԵՌԱԳԻՐԸԼՈՒՐՔ

Լոնտրա 19 օգոստ.

Սպանիոյ մէջ շատ մը զօրագնդեր հրաժարական տուին։ կը կարծուի որ պաշտօնեայներն ալ հրաժարական տուած են։

Օսմ. Քօնս. 38 7/8 հանդարտ։

Վիէննա 19 օգոստ.

Ֆրանչիսկոս-Յոսէֆի կայսեր վրայ քանի մը տարի առաջ սպանութեան փորձ եղած տեղը շինուած եկեղեցին մեծ հանդիսիւ բացուեցաւ։

Անդղիական նաւատորմը Թրիէստէն մեկնեցաւ։

Շքօտրայէն կը ծանուցանեն թէ Դարատաղի մէջ խռովութիւն մ'եկեր է։ Աւստրիական կառավարութիւնն իր երկրէն Արեւելք դէնք փոխադրելն արդիլեց։

Լ. Հ.

ՀԵՌԱԳԻՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Լոնտրա 19 օգոստոս

Մօտէր թուղ	42—42 1/4
Յորեն կակուղ Դան. եւ Բրուս.	շիլ. 41
Եգիպտացորեն Անատ.	» 35
Դարի Դանուբ	» 28
Ալիւն	» 23/6

Լիվերբուլ 19 օգոստոս.

Բամպակ Միտլինկ Նիւ Օրլէանս 10 1/4-10 7/8 Տախուած 10000 հակ Օրլէանս. իջնելու վրայ։

Մարսիլիա 19 օգոստոս.

Յորեն կակուղ Դանուբ	127-123 ֆր. 28
Խոզակ ծակած	» 14—16
Մետաքս Պարսկ.	» 52
Դարի թուղ	» 19 1/2

Ատանայի եւ Վրաստ. բամպակին վրայ գործ չկայ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

ԷՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻԷ

		Գնում	Գրաւ
8	օգոստ. Հինգշաբթի իրիկուն		
	գոցուեցաւ	42	01
9	» ուրբաթ առաւօտ		
	բացուեցաւ	41	31
	» » կէս օր գոցուեցաւ	41	33
	» » » բացուեցաւ	41	36
	» » իրիկուն	41	27
10	» շաբաթ առաւօտ		
	» » » բացուեցաւ	41	33
	» » կէս օր գոցուեցաւ	42	12
	» » » բացուեցաւ	42	12

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկայի Միացեալ—Նահանգաց Փարակլեթ ծովակալին հրամանատարութեան ներքեւ գտնուած Փըրանքլին անուն զրահաւոր ֆրիգատոնը՝ որ վերջին ժամանակներս հնարուած պատերազմական նաւերուն ամենէն նշանաւորներէն մէկն է, Զանագ—Դալէի նեղուցէն ներս մտնելու հրաման ստանալով Թ. Դանէն, երէկ մայրաքաղաքս հասաւ։

Վասփորի նեղին մէջ բանող Շէրքէթի—Խայրիէի շոգենաւերուն թըմբուկին վրայ ժամանակէ մը ի վեր գըրուած գաղղերէն եւ տաճկերէն ցուցակները՝ ուոց մէջ իւրաքանչիւրին եղնելիք ժամերն եւ հանդիսացած նաւամատոյցները նշանակուած են, գոհութեան առիթ եղան հասարակութեան մէկ մասին, բայց որովհետեւ մայրաքաղաքիս զանազան ազգէ եւ լեզուէ ժողովրդոց ամենամեծ մասը ո՛չ տաճկերէն գիտեն եւ ո՛չ գաղղերէն, յիշեալ կարգադրութիւնն ընդհանուր օգուտ մ'ունենալէ զուրկ է։

Այս պակասը լցնելու համար, Աւելորդական գործոց պաշտօնատան անանկութեան տակնին անդամ մեծարժոյ Պէյզեան Պօղոս էֆէնտին՝ Բուռիէ տ'Օրիանի մէջ տրատարակել տուած նամակաւ մը կառաջարկէ, որ ցուցակի տախտակներուն վրայ փոխանակ Վասփորի նաւամատոյցներուն անունը գըրուելու, անոնց թուահամարները նշանակուին, Խրիստեան եղերքինը՝ կարմիր, եւ Եւրոպական եղերքինը՝ սեւ թուանշաններով։ Եւ որպէս զի ամէն մարդ կարենայ իւրաքանչիւր նաւամատոյցի համապատասխանող թուահամարը միտքը պահել, կառաջարկէ որ Շէրքէթի անօրէնութիւնը նաւամատոյցներուն թուահամարները շոգենաւայ թմբուկներուն վրայ տախտակով կախելէ զատ՝ իւրաքանչիւր նաւամատոյցի վրայ ալ իր թուահամարը խոշոր գրերով նշանակել տայ։

Պօղոս էֆէնտին այս առաջարկութիւնը մեզ ալ խիստ լաւ կերեւի։ միայն թէ հարկ կըլլայ որ հասարակութիւնը՝ իւրաքանչիւր նաւամատոյցի անուանց հետ անոնց համապատասխանող թիւերն ալ միտքը պահէ։ Այսր համար թէ եւ Պօղոս էֆէնտին կառաջարկէ որ անօրէնութիւնն ամէն լեզուէ ցուցակ մը շինելով մէկ անգամ հասարակութեան բաժնէ, բայց այս ալ կարդալ գիտցողներուն միայն կրնայ ծառայել։ Այսու ամենայնիւ Պօղոս էֆէնտիի առաջարկութիւնն առաւել հանրական օգտակարութիւն մ'ունի։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Թ. Դանէն ազգային Պատրիարքարանն եկած հրամանագիր մը կը ծանուցանէ թէ օտար հպատակաց Տաճկաստանի մէջ կալուածատիրութեան վայ անցեալ տարի հաստատուած օրէնքը, զոր այն ժամանակ Մայիսի 801 թուոյն (17 յունիս 1867) մէջ հրատարակած է՝ Անգղիոյ, Գաղղիոյ, Շուէտի եւ Պէլճիքայի կառավարութիւններէն ընդունուած ըլլալով, միայն այս տերութեանց հպատակները կալուածատիրութեան իրաւունք պիտի ունենան։ իսկ երբ ուրիշ տերութիւններն ալ ընդունին՝ նմանապէս պիտի ծանուցուի։ ուստի Թ. Դրան հրամանագիրը կը պատուիրէ որ Պատրիարքարանն ալ յիշեալ օրէնքին ձշդիւ գործադրութեան մասին իրեն վերաբերեալն ընելու հոգ տանի։

Սերասթիոյ առաջնորդ Կարապետ եպիսկոպոսին կողմնակիցներուն և Վարդանեան Պ. Ընդրանիկի մէջ դատը կը շարունակէ Ոստիկանութեան դուռը։ Լսածնուս նայելով՝ Ոստիկանութեան տեսանը վէճին խորը քննել ուզելով՝ Պ. Ընդրանիկին Կարապետ եպիսկոպոսի վրայ գրած նամակին աղբիւրներն խմանալ ուզեր է, հետեւաբար որ Պ. Ընդրանիկ ալ՝ իր քով գտնուած ստորագրեալ գրութիւնները ներկայացուցեր է։ Գրութիւններ՝ որոց մէջ Կարապետ եպիսկոպոսի փոքրաւորայ և քանի մ'ալ քահանայից ստորագրութիւններ գտնուելուն պատճառաւ՝ դատն աւելի կը ծանրացնեն։

Հեռաւոր նամակը Սամսունէն յարգոյ և ազգասէր հայ վաճառական մը գրած է առ Մեծ. Բրիստոսատուր աղա Ղազարեան։

1 օգոստոս 1868 Սամսուն

. . . սէր։

Մէկ քանի օր յառաջ չէրքէզներուն ծախուած ազգայոց մայրն այս կողմը եկաւ։ նայիմք ո՞ր կողմը կը ղրկեմք։ Աստուծով յոյս ունիմ որ նուաստիս ձեռօք պիտի գտնուի ձեր ալ փափաքանաց համեմատ։ ազգքը գտնելու գործը ա՛յնպէս ընդգրկած եմ, որ գրովս սրտիս եռանդը չեմ կարող բացատրել։ երբոր անձամբ տեսութիւն ընելու բազդն ունենամ, երկարօրէն կը պատմեմ։ հարիւրին հարիւր յոյս հաստատուն է, որ մօտ ժամանակի մէջ կը գտնուին։ գտնելուս պէս Աստուծով ձեր կողմը պիտի ղրկեմ։ Աստուած մեզի տատնկ բաներու համար ստեղծեր է։ ասս բանին համար բաւական ծախս ըրի և պիտի ընեմ։ հաստատ յոյսս միայն Աստուծոյ ակնկալելով։ և միայն ունիմ որ յատուկ այս բանին համար Տարզուան Գեր։ Եդեսեան սրբազանին ալ երթամ։ ախո՛ս հայոց ազգ։ մէկը մէկալին խօսքը չհասկնալով դեռ շատ բաներ ալ ազգին գլուխը պիտի գայ։ այս ազգայոց դէպքը քանի որ եղեր է, գիտես թէ սև ամպերու մէջ մնացածի պէս եմ։ եթէ Աստուծոյ ողորմութեամբ մօտ օրերս գտնուին, ես ալ իրր թէ խաւարէն լոյսը եղած կըլլամ՝ բոլոր ազգասէր եղբարցս հետ։ և դուք ալ ողջ ըլլաք։

Մ. Սիմոն Մկրտիչեան

Սերասթիոյ մէջ գիշերօթիկ վարժարան մը բանալու համար կազմուած Օժանդակ Սենեքերիմեան ընկերութեան անուն ընկերութիւնն ազգայնոց համակրութեանն ու ձեռնտուութեան յանձնելու համար՝ Ս. Պատրիարք Հայրն հեռաւոր կոնդակը հանած է։

Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ . . .

. . . . . .

Ազգօգուտ ընկերութիւնները գոնվել և քաջալերել մեր պարտաւորութենէն ըլլալով՝ չեմք կրնար չքաջալերել նաև Սերասթիոյ մէջ հաստատուած Սենեքերիմեան նորակազմ ընկերութիւնը։ որ Սերասթիոյ վարժարանաց նիւթական մատակարարութեան հոգը վրան առած՝ կը ջանայ այսօր վարժարանայ յառաջադիմութեան համար եկամուտներ աւելցնել։ և անոնց ներկայն բարեկարգելով ապագայն ապահովցնել։ Այն բարենպատակ ընկերութեան նպաստամատոյց ըլլալու։ և Սերասթիոյ մէջ և կամ մօտերը գիշերօթիկ վարժարան մը հիմնելու համար։ Կ. Պոլսոյ մէջ բնակեալ պանդուխտ սերասթացի ազգայիններէն կարգ մը ազգասէր անձինք։ ուրախ եմք որ Օժանդակ Սենեքերիմեան ընկերութեան անուն ընկերութիւն մը հաստատած են։ ընդ պաշտպանութեամբ Ընձնուէր ընկերութեան Կ. Պոլսոյ։ և բաժանորդագրութիւն բացած են։ որոնք իրենց համար յատուկ կանոն մ'ալ ունենալով՝ մայրաքաղաքիս հասարակութեան մէջ ալ գանձանակ մը պիտի շրջեցնեն այսօրուընէ մինչև մէկ տարի հասարակութենէն նուէր հաւաքելու և իրենց նպատակը շուտ առաջ տանելու համար։ Ուստի մենք ալ տեսնելով անոնց այս բարի բաղձանքը։ կը յորդորեմք մայրաքաղաքիս մեր սիրելի ազգայինքը։ որ յիշեալ ընկերութեան գանձանակին իրենց օգնութիւնը չպակսան։ որ անոնք ալ իրենց ազգօգուտ նպատակին ժամ յառաջ հասնին։ և Սերասթիոյ նման բազմահայ վիճակի մը մէջ ազգային դաստիարակութիւնը առաջ երթայ յօգուտ ազգիս և որդոյ եկեղեցւոյ։

Ողջ ելլուք 'ի խնամս Տեառն

1868 (կնիք Պատրիարքական)

օգոստոս 4

Մինչդեռ Սերասթիոյ ազգայնոց ընտիր և լուսաւորեալ մասն իրենց հայրենակցաց մտաւորական և բարոյական զարգացման համար ամէն ջանք և անձնուիրութիւն 'ի գործ կը դնեն, և ամէն բարեսէր ազգայնոց գոհութիւնն ու համակրութիւնը կը գրաւեն, Սերասթիոյ մէջ խաւարասիրաց խումբ մը՝ (որք ընդհանրապէս Կարապետ եպիսկոպոսի կողմնակիցներ են) դպրոցները դոցելու և ուսումնական ձեռնարկութիւնները խափանելու կը ձգտին։

Յիշեալ քաղաքէն հեռաւորը գրուած է Օժանդակ ընկերութեան անդամներուն։

23 յուլիս 1868 Սերասթիայ

Մեծապատիւ աղա եղբայր։

Յուլիս 16 և թիւ 6 առ ձեզ՝ ուղղեալ նամակնիս ընդունած և պատասխանն առ մեզ գրած կըլլաք, և ձեր 10 յուլիս թիւ 5 ուղղեալ նամակնիդ նոյն ամսոյ 19ին ընդունելով՝ 'ի ներկայութիւն ժողովոյս կարդացինք։ որուն մէջ 2000 ղուրուշնոց փոխոյի մը սենէթ կար կէչէր սատկ։ զոր հոս Տումանեան Մարտիրոս աղայէ տուեր էք՝ հոս Տումանեան Սարգիս աղայէն 11 օրէն առնելու։ գանձապետ Բրահամ աղային տուինք։ Տումանեանին տարաընդունել տուաւ։ օրը լրանալուն առնելիս ձեզի իմաց կուտամք։ և ժողովս ալ մեծ շնորհակալութիւն կը մատուցանէ ձեր աշխատանաց անդրանիկ պտուղը վայելելուն համար։ և գրած էք որ յիշեալ գումարը ուրիշ ծախքերու համար չվատնուի։ միայն դպրոցի իրատ բերելու համար խանութի և այլն պահուի։ ժողովքս ալ ատ խորհրդին հաճութիւն տուաւ ու պիտի պահուի։ Դարբնոցին մէջի պէրպէրին խանութը չենք առած։ արդէն յունիս 25 թուով նամակաւ ձեզի իմաց տուած եմք։ որ յիշեալ խանութը մեզմէն է և հինգ հազար ղուրուշի պէհն մեր վրայ է։ բայց յետոյ եօթը ութը հազար ղուրուշ ելլաւ։ տէրը տատն և հինգ հազար

ղուրուշէն պակաս չառար կոր, մենք ալ ձգեցանք, հիմայ Աբրահամ խանին դը-բանը կից տաձկի մը խանութ կայ, անի-կա Մեծ. Խրիմլիկեան Յարութիւն ա-զգային միջնորդութեամբ պիտի առնենք, նոյն առենը քանի հազար գահեկանի առնելիս ձեզի իմաց կուտամք։

Դանք որ Պէզիքեանց դպրոցին վը-բայ յարձակող 3 սրիկայից դատը որ անցեալ շաբթու գրած էինք 15 օր բանտ վճռելին, Մ. Հօսդանդէն է-ֆէնտին կրկին արգուհալ ըրաւ դործը Իսթինաֆին ձգեց, և Իսթինաֆին ալ ինքնուն և մէկ օր բանտը կենալու-իլամ ըրաւ։ յիշեալ եֆէնտին ալ Պօ-լիս եկաւ յուլիս 18 թուով և անոր նամակ տուած ենք՝ առնէք։ Պէզիք-եանց դպրոցը մինչի Թարիխս գոց է, մենք անոր բացուելուն համար կաշխա-տինք։ Փաշա պօստանի աղջկանց դպրո-ցին վրայ չորս սրիկայ, երկու հայ եր-կու տաձիկ, կը յարձակին վարժուհին կըսեն թէ մեր կամքը պիտի կատա-րես և այն ուրիշ խօսքեր կընեն . . . վարժուհին ոչ օրալով կանչելով ու աշա-կերտուհիներն ալ մէկ տեղ դուրս կը ցատկեն, թաղեցիք խմանալով ատֆ կը-նեն, ասանկ երկաւ երեք անդամ պատա-հելէն վերջը՝ նոյն դպրոցին թաղին երևե-լիներէն 7—8 անձի ստորագրութեամբ բողոքագիր մը եկաւ Սենեքերիմեան ընկերութեանս։ ընկերութեանս կողմէն ալ թագրիր մը գրելով Մուֆէթիշ Հիւքքեամին, նոյն սրիկաները կանչե-լով երաշխաւորին առնուեցաւ սրիս-թինթաք պիտի ըլլան։ նոյն դպրոցին վարժուհին ժողովոյս ներկայութեան կանչուեցաւ, իւր կողմանէ փոխանորդ ընտրեց քարու քէհեան Յակոբ է-ֆէնտին և տէմիրճի Երանոս աղա Թաշ-ճեանը՝ ստորագրութիւն տալով իրեն դատը վարելու համար։ Այս բաներուն վրայ Պայիանեանց աղջկանց դպրոցին վարժուհիներն ալ հրաժարական գրե-ցին, կարելի է մեղի ալ ասանկ բան մը կըլլայ և մեր պատիւը չկոտրած հրա-ժարինք ըսելով։ Թէ որ ասոնց առաջքը չառնուի ու չպատժուին, անմիջապէս բոլոր դպրոցները պիտի գոցուի։ Մենք յիշեալ դպրոցին համար պատրիարքա-րանը գրած ենք, մինչև Թարիխս պա-տասխան մը առած չենք։ չենք գիտեր թ՛նչ պատճառ կայ։ ահա՛ բոլոր դըպ-րոցի վրայ եղած եղելութիւնը ձեզի ալ կիմացնենք, ասոր մէկ հնարը դուք ալ մտածեցէք։ Տէրութեան կողմէն բաց-ուած տաձկական դպրոցին վրայ տես-թան հաներ են՝ Տէֆթէրտար մու-ֆէթիշ մէքթուպճի մուավին պէյ-լը ալուադէտ և այլն են . . . քսելով՝ յիշեալ գրերը գրողները բռնուելով ա-նոնք ալ բանտարկուեցան ու տաձիկ են, ծանուցանելով զայս՝

Մնամք միշտ բարեմաղթու՝ ձերդ

Երկնոյ Սենեքերիմեան ընկ-ութեան

(Ստորագրութիւնք)

Պատրիարքարանն այս դատապար-տելի անկարգութեանց առաջքն առ-նուելու և յանցաւորները խստիւ պատ-ժուելու համար խնդրագիր գրած է առ Բ. Դուռն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

(Շարունակութիւն, տես թիւ 860.)

Սիրելի ընթերցող, եռ խոստացայ քեզ սրախս մէջ ծագուած ամեն ըզ-գացմունքներս և լսածներս հաղորդել։ Ժամբերութիւն ունեցիր այս վերջին խորհրդածութիւնս ալ լսելու։ Հա-նի մի ժամանակէ՝ ի վեր այս կողմերը կը լսուին ժգոհութիւններ Ս. Եհա-փառ Ժողովարանի Ուսասանը ըրած ճանապարհորդութեան համար, իբրև թէ Ս. Եհափառ Կաթուղիկոսը մեծ ծախքեր ըրած է և թէ կայսեր Ուսաց՝ որուն իբրև թէ Ընթուռէն ալ կարող էր իւր ազգային խնդիրները առաջար-կել՝ ի քննութիւն և՝ ի կատարումն անձամբ ուշադիր տեղ ներկայացած է։

Եթէ իմանաս, սիրելի՛ ընթերցող, որ Ս. Եհափառ Կաթուղիկոսին ճանա-պարհորդութեան դլխաւոր նպատակը, ինչպէս որ արժանահաւատ անձինք կը վկայեն, եղած է մեր հեռաւոր ազ-գայնոց կարօտութեանը հետ անձամբ ծանօթանալ, և ինչպէս որ հաւատա-ցաւ տեսած եմ ես ինքս քանի մը քա-ղաքայ մէջ ուսումնական մասին համար ըրած գովելի կարգադրութիւններն ու հայրախնամ ձեռնտուութիւնները, յայնժամ կարծեմ թէ իմ հետս իրա-ւունք կուտան Ս. Եհափառ Հօր։ Նը-րա ճանապարհորդութիւնը Ռուսաս-տանի մէջ կարևոր էր նաև քանի մի ա-ռաջնորդաց ինքնիշխան ըրած ձեռնարկութիւններուն վերահասու լինելու համար։ Սկէց զատ, բաց՝ ի հանդուցեալ Մատթէոս Կաթուղիկոսէն՝ այս դարուս գրեթէ բոլոր կաթուղիկոսները անձամբ ներկայացած են կայսեր և այն-պիսի անոյշամեղադրանաց չեն վիճակ-ուած։ բայց դժուարին չէ իմանալ թէ ուստի՝ կը ժայթքին այս հակառակ-սիրութեան սխտերը ընդդէմ նորընտիր կաթուղիկոսին և որպիսի՛ երազայոյս ա-կնկալութիւն ունեցող անձինքներու դրդմամբը և տուն տալովը կը ծնանին ազգային հանդստութիւնը վրդովող և միութիւնը պառակտող ցաւ ձեռնարկութիւններ։ Ժամանակը՝ այն անա-չառ դատաւորը՝ երբ և իցէ կը պարզէ այս խնդիրները և յայտ յանդիման կը կացուցանէ ամբաստանութեանց պատ-ճառներն ու պատճառողները։ Դէ մի-թէ սիրելի՛ ընթերցող, երեք ու կէս մի-լիոն ազգի մը հոգևորական գլուխը ի-բաւունք չունի՞ իրեն համար չափաւոր ծախքեր ընել։ այն անձը, որ այն բոլոր ճանապարհորդութեան տեսն շատ քիչ ծախք ըրած է, ինչպէս միաբաններն ամենք կըսեն, քան թէ հանդուցեալ Մատթէոս Կաթուղիկոսը Պոլսէն մին-չև Էջմիածին։

Բայց ցաւալին այն է, որ միակա-նի՛ որով և կարձատես քննիչները ա-ռանց որ և իցէ տեղեկութիւն ունե-նալու թէ ի՛նչ իրաւունքներ ձեռք ձգած է Ս. Եհափառ Կաթուղիկոսը ճա-նապարհորդութեան տունը, չեն խրդ-ճահարուիր ցած ամբաստանութիւնե-րով տակն ու վերայ ընել մեր բարե-պաշտ և միամիտ ժողովրդոց մտքերը։ Գոնէ այնպէս ընէին այն ծանծաղա-միտները իրենց սուութիւնը, որ ճշմար-տութեան նշոյլ մի երևար մէջը . . . . . .

Էջմիածնայ տաճարին արևելեան կողմը պահարան մի շինուիլ սկսած է կից տաճարին, և յուսալի է որ Ս. Ե-հափառ Հօր արթուն հսկողութեամբը շուտով՝ ի գլուխ ելնէ այս շինուած-քը։ Այս պահարանին վաղուց կարօ-տութիւն կար, կասեն միաբանները, վասն զի չնայելով Էջմիածնայ փառա-ւոր տեսանը, զոր մեր պատմագիրները «Այլ եկեղեցեաց Հայաստանի» կան-ուանեն, բաւական փոքրագիր է, իսկ հարուստ ճարտարապետութեամբ շին-ուած է, արտաքին և ներքին զարդա-նքներով անուանի։ բայց հանդիսա-ւոր օրերը շատ բազմութիւն եղած ա-տենը շուրջառնելն ու եկեղեցական ա-նօթները զետեղելու յարմարաւոր տեղ չկայ։ Ուստի և ամենահարկաւոր էր այս շինութիւնը, որ կասեն թէ երեք ման պիտի բաժնուի։ մէկուն մէջ շուր-ջառները, միւսին անօթեղէնները և եր-րորդին մէջ մասունքները պիտի կենան։ Ասով շատ վնասներու և կորուստնե-րու յիրաւի կարելի է առջևն առնուլ։ Կը մաղթենք այս ձեռնարկութեան յաջողութիւն և շուտափոյթ կատա-րումն։

Էջմիածնայ քով եղող լճին ու ան-տառին, նոյնպէս տեսած հայոց վան-քերուս նկարագրութիւնները դիպող ժամու և հանդամանաց թողով, սիրե-լի ընթերցող, հրաժարական ողջոյնս կուտամ քեզ խոստանալով Ա. գիւ-զաքաղաքէն երբեմն երբեմն ազգային լուրեր հաղորդել, գիտնալով որ հայուն սիրելի են իւր նուիրական տեղերն ու վանքերի գիտնալ անոնց մէջ կատարը-ւող այլ և այլ յեղափոխութիւնները։

Ա. Գիւզաքաղաք ՀԱՑ ՈՄՆ

Ի 16 յունիսի 1868 ամի

Սիվրիհիսարէն գրուած հետևեալ նամակը՝ յիշեալ քաղաքին մէջ հայե-րէն լեզուի և բանասիրական ու պատ-մական ուսմանց դասատուութեան պաշ-տօն վարող Գարամանեան Մինաս է-ֆէնտիի ջանիւք արծարծուած ու-սումնասիրական եռանդն և այն եռան-դով արդէն սկսուած կարևոր ձեռնարկութիւնները կը ծանուցանէ, որ ստու-գիւ մեծ գովութեան և խրախուսանաց արժանի են։ Ահաւասիկ ուսումնական եռանդուն աշխարհական մը՝ որ բոլան-դակ քաղաքի մը ժողովուրդն ուսումնասիրութեամբ կը վառէ և մեծ զոհողու-թիւններ ընելու կը յօժարեցնէ, մինչ-դեռ այսչափ տարիներէ՝ ի վեր ժողո-վրդեան հայն ու ստակը խուզող հո-վիւներ իրենց ողբալի անհոգութեան քունին մէջ կը խորդային և դեռ կը խորդան շատ տեղեր։

. . . Խմբագրապետ։

Յուլիս 29ին՝ որ է երկուշաբթի, Ս. Թարգմանչաց գիշերօթիկ վարժ-բանը բացինք մեծահանդէս շքով, ու-րուն նմանը բնաւ տեսնուած չէր քա-ղաքիս մէջ։

Ամբողջ եկեղեցական դասն զգես-տաւորեալ, դպիր մանկունքը շապիկ-ներ հագած, թաղական խորհուրդը՝ որուն մեծապատիւ անդամները մեծ յարգ և պատիւ կընծայեն մեզ, տեղ-ւոյս օտարազգի վաճառականներ և խու-ռուն բազմութիւն ժողովրդեան՝ որոց մէջէն կերթային վարժարանիս աշա-կերտները՝ 12 առոյգ աղաքներ։

Նրդեցիկ մանկանց քաղցրանուագ երգերու առաջնորդութեամբ մտանք վարժարան, ուր բարձրագոյն ուսմանց դասատու տնօրէնը՝ (այս պաշտօնը ինձ յանձնուած է) ապագային յարմար ազ-գասիրութեան հայրենասիրութեան և ուսումնասիրութեան վրայ ազգու ա-տենախօսութիւն մ՝ըրաւ, և անանկ խորին ու սաստիկ ապաւորութիւն մ՝ը-րաւ հանդիսականաց վրայ, որ գրեթէ ամենքն ալ յարատաուս շարժեցան, ըստ որում ոչ այս տեսակ հանդէս մը տե-սած էին, և ոչ ալ հայրենասիրու-թեան ազգասիրութեան և ուսումնա-սիրութեան վրայօք անանկ ազգու յոր-դորներ լսած ունէին, և սա չափ կրնամ ըսել որ խօսած հայերէնին անդամ՝ ոչ հայերէն է, ո՛չ վրացերէն, ո՛չ տաճ-կերէն և ո՛չ մեր դիտցած լեզուներէն մէկը։

Ասոնք չափազանցութիւններ չեն, ցաւ եցայ վրանին և այնչափ սաստիկ ցաւեցայ, զոր կզգամ աւելի՝ քան զոր գրիչս կրնայ բացատրել. և ի՞նչ սիրտ ու զգացում կրնայ ունենալ մէկը՝ մա-նաւանդ հայ մը՝ որ տեսնելով մեր գա-ւառական ազգայնոց ամենաթշուառ ու ողբալի վիճակը՝ չմրմռքի . . . . . այս տողերն անդամ արտասուս՝ ի յաչս կը գրեմ առ ձեզ։

Վարժարանին կարգերն ու կանոն-ները Նուազար-Շահնազարեան վար-ժարանին կը համապատասխանեն գըլ-խովին, և առ այժմ ուսմունքներն են հայերէն, գաղղերէն, տաճկերէն, թը-ւաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, ազգային և ընդհանուր ազգաց պատ-մութիւն, քրիստոնէական վարդապե-տութիւն, գեղագրութիւն և երաժշտ-ութիւն։ Վարժարանին կանոնադ-րութեան համեմատ ուսմունքները ժա-մանակին պիտի աւելնան, բայց հիմա-կու հիմա գլխաւոր ջանքս է ազգայ-նութեան և ճշմարիտ քրիստոնէութեան ոգին արծարծել տղայոց մտաց սրտե-րուն մէջ։

Քրիստոնէականի դասատուն տեղ-ւոյս աւագերէց Տ. Ներսէս քահանան է, որ բաւական հմուտ և ազնիւ անձ մ՝է։

Հանդիսական դասուն, պատ-ուաւորաժան թաղական խորհուրդին և դլխաւորապէս Օգնական ընկերութեան մեծապատիւ անդամց շնորհապարտ եմ, ըստ որում թէ և իմ բազում յորդորանքներս քաջալերեալ գիշերօ-թիկ վարժարանի հաստատութեան ձեռ-նարկեցին, բայց դեռ չէին վստահելի յաջողութեանը, վասն զի ցերեկային կանոնաւոր վարժարան մ՝անգամ չու-նէին, թող գիշերօթիկը՝ զոր քու-ներնուն մէջ իսկ չէին երևցած։

Ընձնուէր ընկերութեան ձիւղ մը նաև հաստատեցի. առ այժմ կիւրակէ օրերը բաւական հանդիսական ազգայնի-ներ կուգան ձրի գրել և կարդալ սորվելու, և որոց գանազան նիւթերու վը-րայ ճառախօսութիւններ ալ կընեմ։

Ինչ օրէն աղջկանց կանոնաւոր վարժարան մ՝ալ պիտի հաստատուի։ սրուն համար հարկ եղած տեղերը ան-դադար կը խօսիմ և խիստ շատերը հա-մոզուեցան։

Դեռ կարաչեմ յատկանիշ որ բա-ւական հաճիք ազգասիրաբար մեր ազգայնոց հրաւէր կարդալ, որպէս զի տեղւոյս նորահաստատ վարժարանին և թանգա-բանին հարկ եղած քաջալերական նը-պաստը մատուցանեն։ Ինչպէս գիտէք գաւառներու մէջ եղած այս տեսակ հաստատութեանց յառաջդիմութիւնը քաջալերութեան կը կարօտի։ Ընելիք նպաստին կրնան յանձնել Ներսէսեան Մեծապատիւ Կարապետ աղային և ե-թէ ձեր մեծապատուութեան ձանձրու-թիւն չըլլար, նաև ձեզ։

30 յուլիս 1868 Ա. Գ.

Սիվրիհիսար

Կ. Պոլիս 6 օգոստոս 1868

. . . խմբագիր։

Ձեր պատուական Մասիսի Օրաթեր-թին 20ն թուոյն մէջ նամակ մը հրատա-րակելով Եւդոկիոյ ազգային դպրոցին խան-դարման ցաւալի կացութեանը նկատմամբ տեղւոյն Գեր. Առաջնորդին բռնած ընթացքը եւ այս մասին ունեցած անարդա-բանալի անտարբերութիւնը բանադատե-լով, բողոքած եւ հետեւաբար իբր Առաջ-նորդ եւ իբր գլուխ ազգային հասարակու-թեան մը իւր ունեցած նուիրական պար-տաւորութիւնները մի առ մի թուելով, թախանձանօք հրաւիրած էինք զինքը ա-նոնց անթերի կատարմանը։

Իսկ մեր մեծապատիւ բարեկամ Կ. Ց. Արսլանեանը մեր այս գրութեան մէջ ճըշ-գրտութիւն եւ անկեղծութիւն չնչմա-բելով՝ ուղեր է իբր թէ առանց Առաջնորդ-ին պաշտպան կանգնելու եւ առանց մէ-կուն կամ միւսին նկատմամբ պարտաւա-դէտ հանդիսանալու, իրաց վիճակը ծայ-րայեղ անկեղծութեամբ եւ հաւատարիմ աղբիւրներէ քաղած ստոյգ տեղեկութիւն-ներովը հրատարակել՝ որպէս զի մտքերը լուսաւորուին եւ Առաջնորդը վայրապար մեղապարտ չկարծուի։ Կը յարգենք մեր բարեկամին առաջադրութիւնը եւ կը հա-ւանինք ըսելու թէ անիկայ իրօք այս գո-վելի նպատակաւ ջրել ուզած է մեր նա-մակին պարունակութիւնը, բայց անդի-տութեամբ։

Ինչպէս որ մեր Մեծ. բարեկամը՝ նոյն-պէս ալ մենք կատենք թէ զրպարտութի-նը եւ թէ զրպարտիչը, եւ ինչպէս որ ալ կանխաւ ըսած ենք՝ մեք Գեր. Առաջնոր-դին անձնականին նկատմամբ ատելութեան եւ հակակրութեան եւ ոչ մէկ զգացում մը կը կրենք, մանաւանդ թէ որ եւ իցէ մէ-կը վրիժառութեան ոգւով յանիրաւի եթէ զայն թշնամանէ կամ բամբասէ, իւր ա-մենէն ջերմ պաշտպաններէն մէկն ալ մեք ենք։ Այլ սակայն երբ խնդիրը կը փոխուի, երբ դատարակութեան խնդիրը երեւան

կելնէ, որուն վրայ լուսաւոր մտքերը անընդհատ կը խորհին եւ անոր ծաւալման շատերը գրեթէ ամեն բան կը զոհեն, ըստ որում ծանրակշիռ կարեւորութիւն մ'ունի այն, ըստ որում կենաց եւ մահու խնդիր է այն։ Երբ հայ մանկութիւնը Եւրոպիոյ մէջ դատարկաչրջիկ կը թափառի փողոցներու, ապականիչ ընկերութիւններու մէջ, երբ առ ոտս տաճիկ դասատուաց աչակերտելու առեն չեմ գիտեր ինչ զեղծումներու եւ բարոյական մահաբոյր ապականութեանց կենթարկի նա, նոյն ատեն իրաւամբ ձայներնիս կը բարձրացնենք, կարտմտինք, կը զայրանանք, վերջապէս կը բողոքենք Դեր։ առաջնորդ Ճգնաւորեանին դէմ եւ ներքին հանողմամբ կը պնդենք թէ այն է սկզբնապատճառ այս ամեն անկարգութեանց։

Քանզի ոչ թէ մեր բարեկամին կարծեաց համաձայն ազգային երեւելեաց մէջ յաճախակի ծագած գժտութիւնք եւ անմիաբանութիւնք են պատճառ դպրոցին գոցուելուն, այլ Առաջնորդին՝ գոգցես հայ մանկութիւնը սրտի եւ մտքի մթութեան այսինքն տգիտութեան ձեռքը մատնելու համար՝ հասարակութեան տուած տարօրինակ անտարբերութեան եւ անհոգութեան օրինակն է, որ զամենքը կը վնասեցնէ եւ կը կասեցնէ իրենց ազգօգուտ նպատակէն։ եւ ազգայնոց մէջ ալ եթէ իրօք մերթ ընդ մերթ գժտութիւնք եւ տարաձայնութիւնք կը ծագին, այն ալ նոյն իսկ Առաջնորդին անխաղաղասէր տրամադրութեան արդիւնքն է։ Ցն, եթէ մեր բարեկամը մեզի պէս վայրիկ մը անոր ոգւոյն, ընթացից եւ յօժարութեանց 'ի մօտուստ ականատես եղած ըլլար, անշուշտ պիտի հաւանէր ըսելու որ մեր այս դրածները մէյ մէկ անհերքելի ճշմարտութիւններ են, ինչպէս որ քաղաքիս ողջամիտ եւ ուշադիր մասը կը վկայէ։

Արդ կը հարցնենք մեր բարեկամին թէ, ո՞ր ազգային Մեկենաս պիտի յանդգնի այսպիսի առաջնորդի մը օրով ազգային լուսաւորութեան եւ բարոյական զարգացման յաղթանակակիր խոյեան մը կանգնելու։ Մի՞թէ կը պակսի՞ն այնպիսի ազդասէրներ՝ որք 'ի սրտէ չբաղձան անձնուիրաբար ազգային այսպիսի նուիրական հաստատութեան մը ծառայելու։ Ինչպէս դպրոցի վերջին հոգաբարձուներէն մեծապատիւ անձ մը, որոյ համեստութիւնը չի ներեր որ յականէ յանուանէ յիշեմ զինքը, իր հոգաբարձութեան պաշտօնը սրտի մըտօք կատարելէն յետոյ ճէհրիլիք մը վասարկելով դպրոցին նուիրեց։ Թող անդիէն ադիէն հաւքած նուէրները։ Այս ազդասէր անձը՝երը լրացուց իւր տարեկան չրջանը եւ հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, նոյն ատեն դպրոցն ալ բոլորովին գոցուեցաւ, նոյնպէս Աղնուափայլ տիկին մը, զոր նըմանապէս չեմ կրնար յանուանէ յիշել, եռանդագին ազդասիրութեամբ մը դպրոցին ընթերցարանը բացաւ եւ ուսումնարանն ալ բանալու մեծ ճիգ թափեց եւ չյաջողեցաւ։ Բայց անշուշտ եմ որ ինչպէս առաջինը՝ նոյնպէս ալ այս վերջինը օր մը եւ կարծեմ թէ մերձ է այն օրը, բոլորովին վհատեալ եւ լքեալ պիտի հրաժարի իւր ձեռնարկած գործէն։ Իսկ Դեր։ Առաջնորդը փոխանակ այսպիսի ազդասէր բարերարաց դոյզն ինչ օգնելու, ի՞նչ գիտէ մեր բարեկամը որ անոնց ազգօգուտ ընթացից առջեւ խոչնդոտներ չյարուցաներ։

Գանք միւս կէտին։ Մեր բարեկամը դպրոցին դրամական վիճակին գալով 60,000 դահեկան մայր դրամը երեւակայական եւ հեռեւաբար 'ի վաղուց 'ի նպաստ աղքատաց յատկացեալ կը համարի եւ բայ յայտնէ կրսէ թէ «այս գումարը մասմաս շատ անձերու քով կը գտնուի, որոց շատերը բոլորովին իրենց սեպհականած՝ չեն ուզեր ձեռքէ հանել»։ Թող ներուի մեզ ըսել թէ աւելի իւր այս տողերը երեւակայական են քան թէ նոյն գումարը վասն զի հակառակ իւր գիտցածին նոյն գումարը այսօր մինչեւ 70 հազարի կը հասնի եւ մի միայն առ առաւելն 20 հազար դահեկան ձախող դէպքերու պատճառաւ կը կորսուի։ Մնացած 50 հազարը այսօր պատուաւոր եւ արժանահաւատ անձանց քով ըլլալով, իրենց տոկոսիքը հանդերձ խիստ դիւրութեամբ կրնայ հաւքուիլ։ Ինչպէս որ նոյն գումարէն 25,000 դահեկանի չափ ալ հաւքուած, եւ Առաջնորդին անտուկին մէջ բանտարկուած կեցած է։

Այս 50.000 դահեկանի գումարը, թէ եւ մեր Մեծ։ բարեկամը բանի տեղ չդներ, ինչպէս նաեւ Ս։ Յովհան Ոսկեբերանի խանութին 4200 դահեկան վարձքը, (զոր մեր բարեկամը սխալմամբ 3000 դահեկան կը դրէ եւ որ անցեալ տարի ալ 5750 դահեկանի վարձու տրուած է, եթէ ուզէ կրրնայ վարձակալ անձանցմէ սաուդել) չկըրնար ուսումնարանին հայկական դասատուս մը եւ յիշեալ 4200 դահեկանը տաճկերէն լեզուի դասատու մը բերել մեր այս ազգային դրամական չքաւորութեան ատեն։ իսկ ընթերցարանի կողմը արդէն բացուած ըլլալով բաւական օրինաւոր կառավարութեան մը տակ կը դտնուի վերոյիշեալ ազդասէր Տիկնոջ տնօրէնութեան ներքեւ։

Արդ՝ 'ի վերջոյ խօսքերնիս կամփոփենք եւ կըսենք թէ՝ դպրոցին այս ցաւալի կացութեան մասին քաղաքիս հայերն ալ եւ թէ թերութիւններ ունին, յանցանքն ու պատասխանատուութիւնը Առաջնորդին վրայ կը ծանրանայ, վասն զի նա ըստ իւր սրբազան կոչման կը պարտաւորի ազգային լուսաւորութեան ջահը վառելու համար ամեն բան զոհել եւ իր իրաւասութեան տակ գտնուող ժողովուրդը յառաջդիմութեան շաւղին մէջ մտցուցանել, ամենայն վրտանդ եւ խոչնդոտ առ ոտն կոխելով։ իսկ երբ լինք փոխանակ իւր պարտականութեան չրջանին մէջ զայն առաջնորդելու, կը խոտորի, կը վրիպի եւ իւր հետեւորդներն ալ կը տանի անելանելի լաբիւրինթոսի մը այսինքն անմիաբանութեան մէջ կը ձգէ, այն ատեն ամենքը կը վնասին եւ ձեռնթափ ըլլալով գործելէ ետ կը քաշուին։ Բայց հոգ չէ։ մեր բարեկամը թող առարկէ որ ժողովուրդին ինքզինք կառավարելը օրինաւոր է, իսկ ուրիշէ մը կառավարիլը ապօրինաւոր է, եւ այս ապօրինաւորութեան առաջքը սիրով եւ միաբանութեամբ կառնուի։ Մեք ալ կըսենք թէ սիրոյ եւ միաբանութեան երկնային եւ փրկարար սկզբունքները խնկարկելով կընդունինք, բայց ժողովրդի մը խելացի գլուխներէ կառավարիլն ալ խիստ օրինաւոր եւ օգտակար կը համարինք։ Ժողովուրդի մը ինքզինք կառավարելը մինակ Ամերիկայի մէջ կը տեսնենք, բայց այն ալ դարձեալ նախագահի մը առաջնորդութեամբ։

Հաճեցէք, . . . խմբագիր, ներկայս զետեղել ձեր պատուական թերթին մէջ։

. .

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՑԻՆ ԱՍՊԱՐԷԶ ՀԱՑՈՑ

ԳՐԵԱՑ

Պ։ Վարդան Տ։ Մարկոսեան Սեբաստացի Աչակերտ Անձնուէր ընկերութեան

Ինչպէս եւ մէկ երեսէ բաղկացեալ տետրակ մ'է, որ մարդկութեան, ազգութեան եւ ազգասիրութեան վրայ կը խօսի, սրտառուչ սձով մ'եւ բաւական հմտութեամբ, որ Սերասիոյ գեղերէն եկած եւ հոս Ընձնանուէր ընկերութեան կիրակնօրեայ դասերը միայն մօտկ ընելով ուսեալ խեղճ բեռնակրի մը գրչէն ելած ըլլալուն համար՝ արդարեւ գմայլելի է եւ ամեն խրախուսանաց արժանի։

Կը ծախսուի Շ. Երիցի փաշա խանին դիմացը Ալեքսեան գրատունը, եւ ուրիշ հայ գրավաճառաց քով։ Գին 3 1/2 գրուշ։

Ա. Ա. Դ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ

Այս նոր գրատունը հաստատուած է Մերձան չարշը թիւ 88 Պ։ Պեռովբէ Մարգարեանի տնօրինութեամբ։ ուր կը գտնուին հայերէն ընդհանուր դասագիրք, եկեղեցական, վիպասանական, թատերգական, արուեստական, եւ պատմական գրեանք եւ այլն։ գաղղիերէն ամեն տեսակ դասագիրք տասնմեկ երէն բոլոր տպագրուած գրեանք։ որոց գինը 0/0ին 1էն մինչեւ 10 զրգէ ունի տեսակին եւ քանակութեան համեմատ։

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Ռուսիոյ առաջին եւ երկրորդ փոխառութեանց տոկոսաւոր եւ վիճակաւոր տոմսակներուն եւ Վիէննայի տոկոսաւոր եւ անտոկոս մայր տոմսակներուն եւ Բոսմէաներուն բուն տէրտոնը է Ղալաթիա Քօմիսիոն խան թիւ 16 Մատէլլայի գեղարանին քով սեղանաւոր սինեօր Ճորճի ՃԱՆԷԹԹՕԻ դրասենեակը։

Այս դրասենեակը ծախսուած տոմսակներէն՝ Ռուսիոյ 1866ի հարիւրին հինգ տոկոսով փոխառութեան տոմսակները տարին երկու անգամ վիճակահանութիւն ունին, մէկը սեպտ։ 1ին, եւ միւսը մարտ 1ին։ եւ ամեն մէկ անգամուն 300 տոմսակ կայ վաստրկող։ առաջինը 200,000 քառպոն։ երկրորդը 75 000։ երրորդը 40,000։ չորրորդը 25,000։ երեք հատը 10ական հազար։ տասը հատը 8ական հազար։ ութ հատը 5ական հազար։ քսանը 1,000ական եւ 260ը 500ական քառպոն։

Այս տոմսակները երեք կերպով շահաւոր են։ նախ՝ հարիւրին 5 տոկոս ունին։ երկրորդ՝ վիճակահանութեան մէջ վաստրկող թիւերուն ստակը հոս անմիջապէս կը վճարուի վերոյիշեալ դրասենեակէն։ երրորդ՝ վաստրկող տոմսակը նորէն տիրոջը կը տրուի եւ կրնայ դարձեալ վիճակահանութեամբ վաստկիլ։

Առաւել մանրամասն տեղեկութիւն ուզողը կրնայ վերոյիշեալ սինեօր Ճ. Ճանէթթօէն ստանալ։

Վիէննայի Բոսմէաներուն գինն է 30 դր։

Պ. Վ. ԾԱՆՆԻ

ԸՆԴՈՒԱՆԻ ԴԵՂԱՐԱՆՈՑ

Դեղարան եւ վաճառանոց 'ի Կ։ Պոլիս կամուրջին գլուխը 7 եւ 8 թիւ։ Ուրիշ դեղարան մ'ալ 'ի Բէյրա 67 թիւ 1851էն 'ի վեր բացուած։

Այս երկու խանութներուն դեղերը եւ բոլոր ունեցած տպրանքները Եւրոպիոյ առաջին գործարաններէն եկած են։ Հանքային ջրեր թարմ եւ անխառն։ Օշուա Մորինայի ձկան լերդին իւղը Նորվեկիայի Ռէթէրմօլէր անուանի քիմիագէտէն շինուած, որ Եւրոպայէն եկած ուրիշ ամեն իւղերէն գերազանց ու առաջին է։ եւ կը ծախսուի թէ՛ հօխայով եւ թէ՛ շիշերով։ Քրնա քինայով շինուած Մալակա Պորտօ եւ Պորտըէզ եւ ուրիշ տեսակ ազնիւ գինիներ։

Ամեն տեսակ հիւանդութեանց համար պէտք եղած գործիքներ։ Մոնիէլի եւ Քոլոնիալ Ձեթօրթներ։ Ձայ։ շաքարի հիւանդութեան համար հաց եւ խմոր եւ ալիւր (կլուտէն)։ Քիչ ծախքով եւ ուրիշ վայրկեանի մէջ սառ շինելու գործիքներ։ Դեղարանին մէջ ալ ամեն ժամ սառ կը շինուի։

Ասոնցմէ զատ՝ Պորտոյի, Մաճարբասանի եւ Մալակայի ազնիւ գինիներ։ Գոնեաք եւ ուրիշ ըմպելիքներ՝ շիշով եւ տակառով կը ծախսուին։

Լոնդրայի Ջամրէյ Բալմէրսի գործարանէն եկած զանազան տեսակ եւ ընտիր կէվրէքներ։ Հայրն։

Բոլորն ալ աժան գինով կը ծախսուին։

Պ։ Վ։ Ծաննի այս երկու դեղարաններէն եւ վաճառանոցներէն զատ ուրիշ տեղ վաճառանոց եւ ընկերութիւն չունի։

խմբագիր—Տնօրէն
Կ։ Ս։ ԷՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ։ ՊՕԼԻՍ ՁԻՆԻԼԻ ԽԱՆ

Ա. ՈԵԻՏՐԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ

ԱՐՄՏԻՒՐ

Ցորեն կարծր Պէսարապիա		32—34
» » Աղագ		33—35
» » Պալէբք		32—33
» » Պուրկաղ		31—32
» » Թէքիրտաղ		31—32
» կակուղ Աղագ		31—32
» » Պէսարապիա		31—33
» » Պուրկաղ		30—33
» » Վառնա		31—32
» » Պալէբք		31—32
Կիրքա Թունա		32—33
Եգիպտացորեն Թունա		16-20—18
» Անատոլ։		16—17
Գարի Թունա		14—16
» Անատոլ։		15—16-20

ԽՈԶԱԿ ԶՈՐ

Պուրսա	250—310	քիլէն
Անատոլու	130—180	հօխան
Քօլօս	115—135	»
Իսմիրնէ	140—190	»

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		Ղուրուշ
Բամպակ Կէյվէ	հօխա	9-30 —
» Իզմիր	»	9-20—
» Ատանա	»	8-30— 9
» Պարսկաստան	»	6-35— 7-10
» Վրաստան	»	7-20— 8
Ռուբդ Անատոլու լուացուած	»	11 —12
» » Չլուացուած	»	6 — 6 20
» Ռումէլի լուացուած	»	—13
» » Չլուացուած	»	— 6
Ճէյրի Էնկ։ եւ Դայս։	»	14-20—15
» Թոխատ	»	14 —14-20
» Զորում	»	11 —
Մաղը Պարսկաստան	»	13 —
» Անատոլու	»	12 —
Սալէպ Դասթամպոլ	»	12-20—
Թիֆթիք Էնկիւրիւ	»	43-20—
» Դասատամպոլ	»	44 —
» Պէյբազար	»	44 —45
» Զէրքէզ	»	43 —
» Վան	»	25 —29
Մեհտաքս Պարսկ։ Ռէշտ	»	48 —60
» » Մազանդ	»	33 —35
Աֆիոն հօխան 3 Օսմ։ լիրա		
Քիմիրէ	»	27 —35
Սուսամ	»	4-20—
Կտաւատի հունտ Անատ։ Քիլէ		37—
» » Ռումէլի	»	34—
Զէյթ Մուտանիա	հօխայ	9-10—
Զէյթ Այվալը	»	9—
» Սաքզ	»	11—
Աճառ (Սապոն) Գանտիա	»	8—
» » Միտիլլի	»	7-20
Բրինձ Ռէշիտ	»	3-20

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

		Ղուրուշ
Խաւվէ Ռիս 100 հօխան		825—900
Շաքար փոշի Անգլ։	կնդ։	234—235
» » Գաղղ։	»	230—232
» գլուխ Գաղղ։	»	280—
Անագ (գալայ)	»	685—690
Պղպեղ (պիպէր)	հօխայ	5-20
Լեղակ (չիվիտ) Պէնկալա	»	110—145
» » Մատրաս	»	58— 63
Զինք տախտակ 100 հօխա Ֆր։		100—102
Երկաթ ձողաձեւ		58— 62
» տախտակ		100—105
» բեւեռցու		64—
Քարֆիձա		82— 85
Բրինձ Իտալիոյ 100 Քիլ։ Ֆր։		42— 43
Կարագ եղ Ռուսիոյ		13-02
Խաւեար		24—
Իսթիւսլէճ ձէն։ գոյդ մնտ։		—250
Արաքսաչէթ Վիէննա հօխան		— 15
» Թրիէստ եւ Գաղղ։	»	— 14
Կապար (Գուրշուն	»	—
Թիթեղ (Թէնէքէ) ղոյդ մնտ։	»	—

Մասիս լրագրոյ բաժանորդագրութեան տեղերն են Կ։ Պոլիս Ձինիլի խանը վերի յարկը թիւ 6 Մասիսի խմբագրատունը

Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոգաբարձուաց սենեակները

ԻԶՄԻՐ։ Ցարութիւն աղա Տէտէան։

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ։ Խոսրով աղա Թ։ Էսկիճեան։

ԱՏԱԲԱԶԱՐ։ Մ։ Ցակոբ աղա Տ։ Գրիգորեան։

ԱԴՐԻԱՆՈՒՊՕԼԻՍ։ Մ։ Սուքիաս աղա Դայուստեան։

ՏՐԱՊԻԶՈՆ։ Պ։ Խաչատուր Էլմասեան։

ԿԱՐԻՆ։ Կարապետ պատուելի Զաքարեան։

ԵԱՇ։ Մ։ աղա Խաչիկեան։

ՀԱԼԷՊ։ Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան։

ԵՐԶՆԿԱՅ։ Ընթերցասիրաց Թանգարան։

ՎԱՆ։ Գրիգոր աղա Իսահակեան։

Ուրիշ քաղաքներէ սուորագրուիլ ուզողներն այս սեղերէն մէկուն հետ կրնան թղթակցիլ